

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 13 november 2025

Mål nr
B 8460-24

PARTER

Klagande

M.J.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat N.S.

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Grovt tagande av muta m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2024-10-11 i mål B 16043-23

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

N.S. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av M.J. i Högsta domstolen med 11 400 kr. Av beloppet avser 9 120 kr arbete och 2 280 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

M.J. har yrkat att de gärningar som hovrätten har bedömt som grovt tagande av muta ska bedömas som tagande av muta av normalgraden och att det under alla förhållanden ska bestämmas en icke frihetsberövande påföljd.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. M.J. har enligt tingsrättens i denna del inte överklagade dom gjort sig skyldig till tagande av muta vid 13 tillfällen. Gärningarna har bestått i att han i sin tjänst som besiktningstekniker vid Besikta Bilprovning vid upprepade tillfällen har tagit emot otillbörliga förmåner för utövningen av sin anställning. Förmånerna har bestått i penningöverföringar på mellan 500 och 4 000 kr. Av tingsrättens dom framgår det att M.J. har tagit emot dessa förmåner för att utfärda besiktningsprotokoll där han godkänt bilar eller underkänt dem utan krav på ombesiktning trots att bilarna aldrig varit på plats för besiktning eller i vart fall inte besiktats på föreskrivet sätt. För utfärdande av bland annat dessa besiktningsprotokoll har M.J. också dömts för 20 fall av osant intygande, grovt brott. Därutöver har M.J. dömts för ett fall av tjänstefel.

2. Tingsrätten rubricerade samtliga fall av tagande av muta som brott av normalgraden och bestämde påföljden till villkorlig dom och 200 dagsböter.

3. Hovrätten har bedömt de 13 fallen av tagande av muta som grovt tagande av muta och bestämt påföljden till fängelse i ett år och fyra månader.

Frågan i målet

4. Målet i Högsta domstolen gäller främst frågan om de fall av tagande av muta som M.J. har dömts för ska rubriceras som brott av normalgraden eller som grova brott.

Den straffrättsliga regleringen gällande tagande av muta

5. Den som är arbetstagare eller utövar uppdrag och tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för utövningen av anställningen eller uppdraget döms för tagande av muta till böter eller fängelse i högst två år (se 10 kap. 5 a § första stycket brottsbalken).

6. Om ett mutbrott avseende tagande av muta är att anse som grovt, döms enligt 5 c § för grovt tagande av muta till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen

- innefattat missbruk av eller angrepp på särskilt ansvarsfull ställning,
- avsett betydande värde,
- ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller
- annars varit av särskilt farlig art.

Allmänt om mutbrottslagstiftningen och dess skyddsintressen

7. Korrekt myndighetsutövning är ett primärt skyddsintresse för mutbrottslagstiftningen. Risken att den som tar emot en muta gör sig skyldig till oriktig tjänsteutövning i samband med myndighetsutövning utgör en av de mest påtagliga skadeverkningarna av ett mutbrott och det är också ägnat att allvarligt skada anseendet för de beslutsfattande myndigheterna. Eftersom myndighetsutövning ytterst är grundat på lag eller annan författning, äventyrar korruption i sådana sammanhang den riktiga tillämpningen av beslutad lagstiftning. Det rör sig också om fall där ett beslut många gånger kan drivas igenom med samhällets tvångsmakt. Korruption i sådana sammanhang undergräver allmänhetens förtroende för och tillit till samhällsinstitutionerna och är ägnat att negativt påverka samhället i stort. (Jfr bl.a. prop. 2011/12:79 s. 20 f. och JuU 1976/77:17 s. 11.)

Allmänt om gradindelning av brott

8. Utgångspunkten vid prövningen av om ett brott är att bedöma som grovt är straffbestämmelsens utformning och de intressen som den är avsedd att skydda.

9. I de fall straffbestämmelsen, som är fallet vid tagande av muta, innehåller en uppräkningslista av omständigheter som särskilt ska beaktas vid gradindelningen (kvalifikationsgrunder) tar rubriceringen sin utgångspunkt i dessa. Lagens exemplifiering innebär dock inte att det är nödvändigt att bedöma brottet som grovt när någon av dessa omständigheter föreligger. Det är inte heller uteslutet att bedöma ett brott som grovt i andra fall, men då krävs i princip att omständigheterna i det enskilda fallet framstår som försvårande i motsvarande grad som är normalt i de situationer som anges i

lagens exemplifiering av kvalifikationsgrunder. En samlad bedömning måste alltid göras. (Se bl.a. ”Vinkelslipen” NJA 2024 s. 335 p. 5, ”Restaurangdörren” NJA 2025 s. 3 p. 7 och ”Vapenbilden” Högsta domstolens dom den 8 oktober 2025 i mål B 2105-25 p. 11.)

10. Det finns ett nära samband mellan gradindelning och straffvärdebedömning. Det beror på att gradindelningen inte kan göras utan att det sker en värdering av hur allvarlig brottsligheten är. Den samlade bedömning som alltid måste göras kommer alltså ytterst – med reservation för att vissa faktorer som påverkar straffvärdet saknar betydelse för gradindelningen – att bygga på en värdering av om straffvärdet i det enskilda fallet, med beaktande av förekommande kvalifikationsgrunder, är sådant att det är motiverat att döma för grovt brott. (Se bl.a. ”Vinkelslipen” p. 6, ”Restaurangdörren” p. 8 och ”Vapenbilden” p. 12.)

11. När kvalifikationsgrunder anges för ett visst brott kan lagstiftaren alltså därigenom sägas ge uttryck för att de angivna omständigheterna normalt är så straffvärdehöjande att de motiverar att brottet bedöms som grovt och att straffmätningen därmed sker inom ramen för straffskalan för det grova brottet (se ”Vapenbilden” p. 13).

12. Också när omständigheterna är sådana att de inte riktigt räcker för att en viss kvalifikationsgrund ska vara tillämplig kan kvalifikationsgrunden ofta ändå ge viss ledning för bedömningen av brottets svårhet. Även i sådana fall är omständigheterna normalt straffvärdehöjande, låt vara inte i sådan utsträckning att de i sig motiverar att brottet bedöms som grovt. De kan också vid en helhetsbedömning tillsammans med övriga omständigheter i målet göra att omständigheterna sammantagna bedöms som försvårande i motsvarande grad som de angivna kvalifikationsgrunderna och att brottet ändå rubriceras som grovt. (Jfr ”Vapenbilden” p. 14 och 26.)

Särskilt om gradindelning vid tagande av muta

13. Rubriceringen och straffvärdebedömningen avseende tagande av muta ska ta sin utgångspunkt i de kvalifikationsgrunder som anges i straffbestämmelsen och i de skyddsintressen som ligger bakom lagstiftningen.

14. En kvalifikationsgrund för grovt tagande av muta är att gärningen innefattat missbruk av eller angrepp på en särskilt ansvarsfull ställning. Av förarbetena framgår att den kvalifikationsgrunden är ett uttryck för att vissa arbets- och uppdragstagares uppgifter kräver ett mycket starkt integritetsskydd. Därvid har vissa exempel angetts. Sådant som utan tvekan ska omfattas är när gärningen involverat samhällets allra mest centrala beslutsfunktioner eller riskerat påverka rättsstatens funktionssätt eller annan myndighetsutövning av stor betydelse för allmänheten. (Se prop. 2011/12:79 s. 31 och 47.)

15. En särskilt ansvarsfull ställning måste många gånger anses föreligga även vid annan myndighetsutövning, framför allt om den innefattar en självständig beslutanderätt och det saknas möjlighet att överpröva eller övervaka de beslut som befattningshavaren har fattat. Motsvarande gäller om de beslut som mutorna avser påverka kan medföra risker för människors liv och hälsa, exempelvis vid faror för trafiksäkerheten. (Jfr ”Trafikinspektörens mutbrott” NJA 2012 s. 307 p. 8.)

16. En ytterligare kvalifikationsgrund är om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning. Att mutbrottslighet har utövats systematiskt avser enligt förarbetena att det är fråga om ett upprepat beteende, allra helst om det har genomförts efter viss beräkning (se a. prop. s. 47).

Bedömningen i detta fall

17. M.J. har vid 13 tillfällen i sin tjänst som besiktningstekniker tagit emot betalning för att utfärda besiktningsprotokoll där han godkänt bilar eller underkänt dem utan krav på ombesiktning trots att bilarna inte varit på plats för besiktning eller i vart fall inte besiktats på föreskrivet sätt. Var och en av gärningarna har utgjort ett särskilt brott.

18. M.J. har tagit emot ersättning för att åsidosätta vad som ålegat honom i tjänsten. Eftersom tjänsten har innefattat myndighetsutövning, har brotten riktats mot ett av lagstiftningens primära skyddsintressen.

19. Myndighetsutövningen har inneburit att M.J. i sin roll som besiktningstekniker självständigt har fattat beslut av stor betydelse för trafiksäkerheten. Besluten har inte kunnat överprövas, låt vara att fordon regelmässigt är underkastade krav på ny besiktning inom vissa tidsintervall. Vart och ett av brotten har därmed innefattat missbruk av en särskilt ansvarsfull ställning.

20. Gärningarna har upprepats på ett likartat sätt. Alla brott utom ett har begåtts inom ett tidsintervall på fyra månader. De har till stor del involverat andra personer och måste anses ha utförts efter viss beräkning. Brottsligheten får bedömas ha haft en systematisk prägel, om än inte i sådan grad att det ensamt skulle ha lett till att brotten bedömts som grova.

21. Det förhållandet att det har varit fråga om brottslighet som innefattat missbruk av en särskilt ansvarsfull ställning, och dessutom präglats av viss systematik, medför att samtliga mutbrott är att anse som grova. Att storleken på ersättningarna har varit förhållandevis låg ändrar inte denna bedömning.

22. M.J. ska alltså dömas för 13 fall av grovt tagande av muta. Han ska dessutom dömas för 20 fall av osant intygande, grovt brott, och ett fall av tjänstefel.

23. Som hovrätten konstaterat motsvarar den samlade brottslighetens straffvärde ett år och fyra månaders fängelse. På grund av det höga straffvärdet och brottslighetens art saknas utrymme att bestämma påföljden till något annat än fängelse (jfr ”Trafikinspektörens mutbrott” p. 18).

24. Det som framkommit om M.J.s hälsa påverkar inte påföljdsbestämningen. Det finns heller inte skäl att sätta ned straffet på grund av sen lagföring eller långsam handläggning.

25. Straffet ska således i enlighet med straffvärdet bestämmas till fängelse i ett år och fyra månader. Hovrättens domslut ska alltså fastställas.

I avgörandet har deltagit justitieråden Dag Mattsson, Per Classon, Malin Bonthron, Stefan Reimer (referent) och Johan Danelius.
Föredragande har varit justitiesekreteraren Carl-Henrik Wester Allard.